

Las Squadras

1

Informaziuns generalas e messadi tier

la radunanza communalia dils 25 da mars 2021

Messadi per la radunanza communalia dils 25-03-2021

Messadi per la radunanza communalia dils 25-03-2021 allas 20.00 uras a Sumvitg

Muort la situaziun dil coronavirus ha la radunanza communalia liug a Sumvitg. Per la radunanza vala in obligatori da purtar mascrina. Plinavon vegn menau gliesta dils participant.

La suprastonza communalia suttametta a Vus las suandontas fatschentas:

1. Avertura e beinvegni
2. Eleciun da 2 dumbravuschs
3. Protocol dalla davosa radunanza communalia dils 17-12-2020
4. Tractazion ed approbaziun dil project sanaziun provediment d'aua Laus e concessiun dil credit brut da 495'000 francs
5. Tractazion ed approbaziun dil project producziun ed installaziuns d'electricitat Alp Glivers e concessiun dil credit brut da 180'000 francs
6. Tractazion dall'iniziativa "Per ina via da colligiazion tier tut ils mises dil Con"
7. Orientaziuns
8. Varia

Tractanda 3: Protocol

Il protocol dalla radunanza communalia dils 17-12-2020 ei staus exponius public e disponibels sin la pagina d'internet naven dils 08-01-2021 duront 30 dis. Il protocol sa vegnir abonnaus. Ils cuosts da porto da frs. 2.50 per protocol vegnan tschentai a quen als abonnents.

Tractanda 4: Tractazion ed approbaziun dil project sanaziun provediment d'aua Laus e concessiun dil credit brut da 495'000 francs

Il provediment d'aua da Laus ei vegnius baghegiaus gl'onn 1972. Sco biars auters indrezs dils provediments d'aua en nossa vischnaunca, ei era quel da Laus en bia graus pulit munglus. Gia el rapport d'inspecziun digl onn 2016 entras gl'uffeci cantunal per la segirezia da victualias e per la sanadad d'animals dil Grischun, haveva la menadra digl inspectorat per aua da beiber, *Seraina Braun*, nudau diversas munglonzas en siu rapport. En vesta dallas grondas investiziuns previdas lu per la sanaziun totala dil provediment d'aua da Sumvitg/Sogn

Benedetg e Cumpadials/Clavadi, ei vegniu fatg cun consentiment digl uffeci cantunal, mo las remeduras las pli necessarias per saver garantir ad interim la qualitad dall'aua da beiber all'uciiva da Laus. Gl'onn vargau ha puspei giu liug la controlla periodica dils responsabels digl uffeci per la segirezia da victualias. Il facit general da quella controlla ei staus: «Tut ils indrezs corrispondan per bia buca pli alla tecnica dad ozildi. Ei exista pertucont higena e construcziun per tut ils indrezs necessitat d'agir». Las lavurs da sanaziun ston esser terminadas sin la fin digl onn 2021.

Il provediment d'aua actual

Tenor il pareri digl uffeci per la segirezia da victualias e per la sanadad d'animals dil Grischun duei vegnir ponderau da realisar in completnie provediment d'aua a Laus. Gl'atun vargau havein nus fatg in'inspecziun interna ensemen cugl *Walter Deplazes* e mirau en detagl tut ils puncts munglus menziunai el rapport d'inspecziun dil cantun. Spert essan lu stai digl avis che scarpar giu tut ed ereger in completnie provediment ei per dabia buca necessari. Ils baghetgs ein per gronda part en in pulit bien stan, aschia ch'ina sanaziun tonscha bein per vegnir suenter allas pretensiuns digl uffeci cantunal. Persuenter drovan las installaziuns tecnicas egl intern in'adattaziun da rudien per contonscher las prescripziuns da higena dil temps dad oz. El rapport vegn differenziau denter la combra d'aua Palius, il tumbin da controlla Palius, il reservuar da Laus ed il tumbin da reducziun dalla pressiun per Petergelli. Ferton ch'il tumbin da reducziun ei gia vegnius remplazzaus gl'onn vargau en connex cun las lavurs vid la via Foppas, ei il rest dils indrezs aunc da sanar. Da menziunar ei era che las fontaunas dil provediment d'aua da Laus furneschan constant aua en gronda quantitad e bona qualitad.

Il project per la sanaziun

La renovaziun dalla **combra d'aua Palius** cuntegn en special:

- lavurs d'impressari endadens ed ordadora
- travestgida dallas compras d'aua cun plattas da PE
- niev filter per la ventilaziun
- tut las installaziuns sanitaras
- novas lingias entochen in toc naven dalla combra
- nova colligiazion pils mises
- nova ligiadira endadens ed ordadora
- niev esch da segirtad d'entrada

Il reservuar da Laus ei vegnius construius gl'onn 1972 en connex cun las lavurs dil niev provediment d'aua per Laus. Quel tschaffa 120 m³ aua, da quei ein 90 m³ per la reserva da fiug.

Tier la sanaziun dil reservuar Laus ei previu en special:

- lavurs da runcar
- lavurs d'impressari endadens ed ordadora
- stuppadira dalla platta da betun sur la combra d'aua
- travestgida dalla combra d'aua cun plattas da PE
- niev filter da ventilaziun
- installaziuns sanitaras (lingias d'aua, scludiders, scludider da fiug etc.)
- novas lingias entochen in toc naven dil reservuar
- ligiadira endadens ed ordadora
- niev esch da segirtad all'entrada, nova scala ed uvierchel pil tschaler da scludiders
- renovazion installaziuns electricas
- mesiraziuns e pilotadi

Cuosts e finanziaziun

Las lavurs necessarias da quei project da sanaziun ein fetg multifaras. Tenor il calcul da cuosts dil *biro d'inschignier Deplazes* caschunan quellas lavurs cuosts da total 495'000 francs. Era sche quei ei ina gronda investiziun, ei la summa tuttina aunc bia pli bassa che da stuer remplazzar tut cun novs indrezs e novs baghetgs. Ils cuosts serepartan cun 457'000 francs sin cuosts da construcziun ed il rest da 38'000 francs sin cuosts generals.

Las contribuziuns davart dalla polizia da fiug vegnan ad esser - sche insumma - fetg mudestas, damai che la segirtad per stizzar fiug vegn buca augmentada cun quella renovaziun. Forsa dat ei aunc subvenziuns davart digl *uffeci da natira ed ambient*, damai che Laus ha era ina part agricultura ch'ei colligida cul provediment d'aua. La risposta digl uffeci per natira ed ambient ei denton aunc aviarta.

Departament provediment d'aua

Proposta

La suprastanza communal propona alla radunanza communal d'approbar il project sanaziun provediment d'aua Laus e da conceder il credit brut da 495'000 francs.

Tractanda 5: Tractaziun ed approbaziun dil project producziun ed installaziuns d'electricidad Alp Glivers e concessiun dil credit brut da 180'000 francs

Cull'Alp Glivers e l'Alp Naustgel posseda la vischnaunca Sumvitg duas alps cun cascharia. Las alps e las pastiras da vischnaunca ein surschadas a tscheins alla *Corporaziun d'alps Sumvitg*. La corporaziun d'alps ei responsabla per il manteniment ordinari. Per il manteniment extraordinari ei tenor contract denter la vischnaunca e la corporaziun d'alps la vischnaunca responsabla. La cascharia e la tegia dils pasturs dall'Alp Glivers Dado Sut ei veginida eregida la fin dils onns 1990. Il menaschi posseda in'atgna producziun d'electricidad. L'electricidad vegn producida en ina turbina cun aua dalla Val Strem.

Ils donns ed il project da sanaziun

Igl onn 2016 ha la vischnaunca realisau in stan da mulscher stabel sper la cascharia sill'Alp Glivers Dado Sut. Dapi che l'infrastructura ei veginida baghegiada avon rodund 20 onns ed en connex cun il niev stan da mulscher ei il diever d'electricidad entrais novs basegns s'augmentaus. Entras quei han ils davos onns differentas gadas stuiu veginir fatg reparaturas vid la turbina e vid las installaziuns d'electricidad. La stad 2019 ha la turbina giu in disturbii. L'entschatta dalla stad digl onn 2020 ei la turbina reparada puspei veginida messa en funcziun. Suenter duas jamnas ha quella puspei giu in disturbii. Per garantir il provediment d'electricidad ha muort il disturbi stuiu veginir installau in agregat dalla firma *Repower SA*. Suenter il disturbi dalla stad 2020 ei il biro d'inschignier Deplazes, Surrein veginius incaricau cun la planisaziun e coordinaziun dallas lavurs per ina sanaziun dils indrezs d'electricidad. Per survegnir ina survesta dil stan dallas installaziuns ei l'interresa *Energia Alpina SA*, Tujetsch veginida incaricada cun in'examinaziun da tut las installaziuns d'electricidad dils baghetgs da Glivers Dado Sut e Glivers Dado Su. Entginas mesiras han allura dalla controlla stuiu veginir fatgas immediatamein. Denter auter ha l'Energia Alpina SA fatg las suandontas constataziuns:

- Ei exista negins plans cun las installaziuns d'electricidad existentas.
- Las installaziuns existentas corrispondan buca pli allas pretensiuns dils generaturs novs dalla turbina.
- Igl ei veginiu tralaschau da far controllas periodicas dallas installaziuns d'electricidad.
- Las installaziuns corrispondan buca als basegns dalla maschina da mulscher.

Sin fundament dallas constataziuns fatgas ein en rama da quest project suandontas mesiras necessarias:

- Remplazzar las installaziuns d'electricidad.
- Sill'alp da Glivers Dado Su duei veginir fatg entginas remeduras vid la lingia d'aua per saver garantir ina megliera constanza d'aua per la turbina.
- Per il stan da mulscher dall'Alp Glivers Dado Su duei veginir cumprau in niev generatur da diesel.
- Per meglierar la producziun d'electricidad duei la turbina veginir sustenida cun batterias.
- Per saver garantir in mulscher adequat sto la maschina da mulscher e las installaziuns veginir adattadas sin il niev stan.

Sper las mesiras necessarias descrettas basegna ei egl avegnir controllas periodicas dall'infrastructura entrais ina

persuna dil fatg ni entras in'interpresa cun cumpetenzas el sectur dil provediment d'electricitat.

Cuosta e finanziaziun

Ils cuosta totals muntan tenor offertas 180'000 francs e semettan ensemens sco suonda:

Scavaments per adattar lingias	frs. 6'000
Adattar lingias d'aua	frs. 4'000
Renovar producziun d'electricitat, batterias, pilotadi, documentaziun	frs. 55'000
Installaziuns d'electricitat e documentaziun	frs. 52'000
Adattaziuns indrez da mulscher	frs. 33'000
Controlla installaziuns d'electricitat	frs. 7'000
Coordinazion da project, documentaziun etc.	frs. 7'000
Diversas e nunprevediu (ca. 10 %)	frs. 16'000
Cuosta totals	frs. 180'000

Tenor contract d'affittaziun denter la vischernaunca e la Corporaziun d'alps Sumvitg setracta ei tier quei project da manteniment extraordinari. Consequentamein s'auda quei project ell'obligaziun dalla vischernaunca. Tenor usanza tier investiziuns ellas alps, pia tier manteniment extraordinari, separticipescha la Corporaziun d'alps Sumvitg vid ils cuosta cun 10 %. Il project vegn ultra da quei sustenius entras il cantun cun ina contribuziun da 40'000 francs. Dacuort ei plinavon vegniu inoltrau ina damonda da sostegn al *Padrinadi per vischernauncas muntagnardas*.

Per igl avegnir dil menaschi d'alp ein las remeduras numnadas indispensablas. Ord quei motiv ei la suprastanza communalia perschudida che l'investiziun en favur dall'agricultura ei necessaria.

Departament agricultura

Proposta

La suprastanza communalia propona alla radunanza communalia d'approbar il project producziun ed installaziuns d'electricitat Alp Glivers e da conceder il credit brut da 180'000 francs.

Tractanda 6: Tractaziun dall'iniziativa «Per ina via da colligiaziun tier tut ils mises dil Con»

Ils 5 da december 2018 han ils iniziants *Meinrad Bearth, Conrad Candinas ed Augustin Decurtins* inoltrau alla suprastanza communalia l'iniziativa "Per ina via da colligiaziun tier tut ils mises dil Con" ed en quei connex fatg diever dil dretg d'iniziativa tenor art. 17 dalla constituziun communalia. Cun questa iniziativa pretendan ils iniziants in access tochen igl onn 2021 tier tut ils mises dil Con sco prest tut ils auters mises en vischernaunca possedan gia oz. L'iniziativa cun lur 200 suttascripcziuns ademplescha las formalitads necessarias ed ei vegnida declarada per valeivla.

En connex cun la meglieraziun funsila eis ei previu da baghegiar la via nr. 54 Muletg Sut – Con. Quella era oriundamein previda da baghegiar igl onn 2029. Il trassé da quella via corrispunda buc als giavischs dils iniziants. Quei damai che plirs proprietaris dils mises han suenter construcziun dalla via negin access cun vehichels entochen tier las tegias. Cunquei ch'ils iniziants eran buca cuntents cun il termin da realisaziun e muort il trassé planisau han els decidiu da far

diever dil dretg d'iniziativa cun las suandontas finamiras:

- Adattar il program da baghegiar en favur dalla via dil Con.
- Adattar il trassé dalla via aschia che la via colligia tut las tegias dil Con.

Tenor text d'iniziativa dueien entochen igl onn 2021 tut ils mises dil Con haver prest il medem access sco auters mises en vischernaunca.

Program da baghegiar

La suprastanza communalia ei, beinsavend che l'iniziativa sto tenor art. 17 al. 5 dalla constituziun communalia vegnir suttamessa sil pli tard enteifer sis meins als votants, iadinamein sefatschentada cun las pretensiuns dils iniziants. Sin damonda dalla suprastanza communalia ha la cumissiun da meglieraziun adattau il program da lavur en favur dalla via dil Con. Tenor plan actualisau eis ei previu d'ereger la via igl onn 2023. Da menziunar ei ch'il program da baghegiar ei sulettamein in instrument da planisar. Resalvau ein denter auter la concessiun dallas subvenziuns dil cantun e dalla confederaziun ed ulteriuras influenzas nunprevedidas.

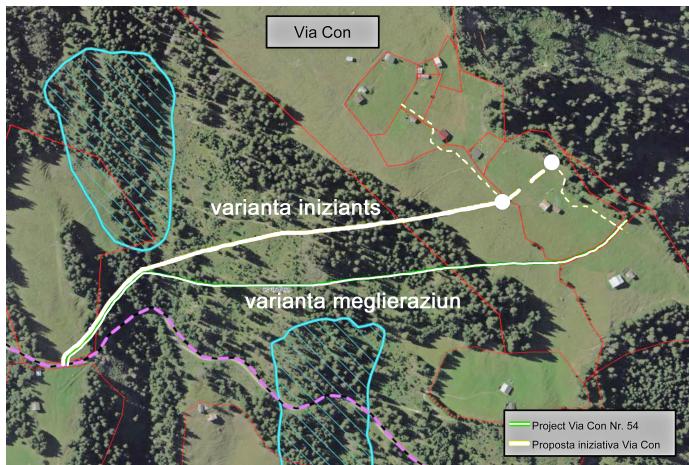
Trassé dalla via

Il project dalla meglieraziun funsila ei staus exponius publicamein naven dils 11 da matg entochen ils 11 da zercladur 2007. Sin fundament da quella exposiziun ha in proprietari da terren cumpegliau fatg protesta enviers il trassé dalla via nr. 54. Muort la protesta ha la cumissiun da meglieraziun fatg ina midada da project. Quella ei stada exponida naven dils 9 da november entochen ils 10 da december 2007. Encunter quella exposiziun ha negin fatg protesta. Consequentamein ei la via nr. 54 vegnida lubida entras il departament cantunal ils 11 d'ost 2008. Naven dils 11 da november entochen ils 12 da december 2016 ei ina midada dil project d'exposiziun vegnida exponida publicamein. Encunter quella exposiziun han dus convischins fatg protesta ils 9 da december 2016 tier la cumissiun da schatzeg ed en quei connex proponiu in niev trassé per la via nr. 54. Cun disposiziun dils 2 d'avrel 2019 ha il *departament per economia publica e fatgs socials* comunicau ch'ei seigi vegniu decidiu da buc entrar sin la protesta. Tenor motivaziun dil departament seigi il trassé buca vegnius adattaus cull'exposiziun publica dils 11 da novmeber – 12 da december 2016. Tenor decisiun dil departament havessan il recurrents stuiu recuorer gia igl onn 2007 enviers il trassé dalla via. Questa decisiun ha la *Dertgira administrativa dil cantun Grischun* confirmau cun decisiun dils 8 da febadur 2020.

Muort il cass giuridic pendent ha la suprastanza communalia en accordanza culs iniziants spitgau avon che fixar il proxim agir cun l'iniziativa entochen che la decisiun dalla Dertgira administrativa ei stada sin meisa. Consequentamein ei en accordanza cun ils iniziants l'iniziativa buca vegnida suttamessa alla radunanza communalia enteifer sis meins sco perscret en art. 17 al. 5 dalla constituziun communalia.

Cura che la decisiun dalla Dertgira administrativa dil cantun Grischun ei stada sin meisa ha la suprastanza communalia encuretg il discours cun la cumissiun da meglieraziun e supplicau d'adattar il trassé dalla via tenor giavisch dils iniziants.

Ils iniziants giavischan il trassé pli el nord. Cun il trassé giavischau ein tut las tegias accessiblas cun vehichels. Quei ch'ei buca il cass cun il trassé planisau. La suprastonza communal ha capientscha per quei giavisch ed ei perquei s'engaschada tier la cumissiun da meglieraziun en favur dils iniziants. Ella ha denton stuiu schar perschuader dalla cumissiun da meglieraziun ch'in adattazion dil project ei en quella fasa buca pli pusseivla.

La posiziun della cumissiun da meglieraziun

Il project dalla via dil Con ei vegnius exponius duas gadas, pia duront 60 dis. Duront quei temps han neginas dallas persunas che han suttascret l'iniziativa fatg protesta enviers il project. Entras l'exposiziun publica ei la procedura da cooperar vegnida risguardada. La via dil Con ei vegnida planisada tenor criteris vertents. En emprema lingia ein ils basegns dall'agricultura vegni risguardai. Plinavon eis ei vegniu risguardau ils basegns dil forestaless. La realisaziun d'ina via tenor giavisch dils iniziants pretendia ina exposiziun publica nova che munta plinavon ina revisiun dalla repartizion dil terren agricol. Tenor experientschas vertentas fuss ei fetg difficil d'argumentar in'autra varianta allas instanzas dil cantun e dalla confederaziun. Quei damai che mintga via basegna ina argumentaziun plausibla en favur dall'agricultura. L'argumentaziun ord vesta dall'agricultura maunca tier la varianta che vegn preferida dils iniziants. Plinavon vegness la via dil Con messa en damonda dils responsabels dil cantun e dalla confederaziun. Quei damai ch'ils autls cuosts stattan da principi buc en relaziun cun il diever agricol. Ils cuosts approximativs per la via planisada muntan rodund 840'000 francs. Consequentamein pericitass in'autra varianta respectivamein in project d'exposiziun niev la realisaziun d'in access al Con. A caschun dalla radunanza communal vegn il president dalla cumissiun da meglieraziun *dr. Theo Maissen* ad orientar davart la situaziun dalla via dil Con ord vesta dalla meglieraziun.

Resumond san ins constatar che la protesta ei vegnida inoltrada memia tard respectivamein il falliu mument. Il temps da cooperar en favur d'in auter trassé ei staus avon maun. Ils iniziants han denton buca fatg diever da quella pusseivladad.

Consequenzas tier l'approbaziun dall'iniziativa

Approbescha la radunanza communal l'iniziativa vegn la suprastonza communal a proponer ina midada dil project per mauns dalla cumissiun da meglieraziun. Muort ils motivs menziunai maunca l'argumentaziun agricola per ina midada dil

project en favur dils iniziants. Ord quei motiv vegn la cumissiun da meglieraziun a refusar la proposta. Consequentamein sto la suprastonza communal tier ina decisiun negativa dalla cumissiun da meglieraziun instradar in project per ina via communal sil Con. Quei basegna en in'emprema fasa in project cun in calcul dils cuosts. Quei project survescha sco basa per ina damonda per intets da baghegiar ordeifer la zona da baghegiar (BAB). Las schanzas da retscheiver las lubentschas cantunalas per ina via ein pintgas. Sch'ei reussescha da survegnir las lubentschas sto il gremi communal competent allura approbar il project e conceder il credit necessari. Ils cuosts ein oz aunc buca enconuschents. Sin fundament dalla topografia e lunghezia dalla via vegnan ils cuosts denton ad esser pli u meins identics cun ils cuosts dalla via planisada dalla meglieraziun, pia rodund 840'000 francs. La finanziaziun per la realisaziun da questa via communal succeda tenor usanza en procedura da perimeter. Consequentamein ston ils proprietaris da terren cumpegliai separticipar vid ils cuosts dalla via. La cumissiun da meglieraziun vegn tier in tal cass a sistir il project dalla meglieraziun.

Conclusiun

La via nr. 54 Muletg Sut – Con ei vegnida lubida dallas instanzas cantunalas e federalas malgrad ils autls cuosts e la pintga muntada agricola. Quei ei in success e secapescha buca da sesez. Ina midada da project vegn buca sustenida dalla cumissiun da meglieraziun. Consequentamein ei la suprastonza communal tier l'approbaziun dall'iniziativa obligada da perseguitar la realisaziun d'ina via communal. Ils obstachels d'insumma survegnir ina lubentscha per la realisaziun d'ina via communal ein gronds. Plinavon ston la vischnaunca ed ils proprietaris da terren cumpegliai supreender ils cuosts che seresultan ord quei project. Malgrad la capientscha per la situaziun dils iniziants sa la suprastonza communal buca responsar da proponer d'approbar l'iniziativa. In'approbaziun dall'iniziativa pericitessha la realisaziun d'ina via sil Con. Quei corrispunda buca culs interess dils iniziants, dall'agricultura, dils convischins ed era buca culs interess dalla suprastonza communal.

Departament planisaziun locala

Proposta

La suprastonza communal propona alla radunanza communal da refusar l'iniziativa «Per ina via da colligaziun tier tut ils mises dil Con».

Editura

Vischnaunca Sumvitg, Via Quadras Su 10, 7175 Sumvitg
telefon: 081 920 25 00, fax: 081 920 25 08,
e-mail: info@sumvitg.ch